

Парламент

Жер-жерли самоуправленин депутатын айырынуу низамы тюрленеди

КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова законла чыгарыу органын президиумуну жыйылыуун бардырганды.

Законла чыгарыу, къырал кыруулуш эм жер-жерли самоуправленин жаны бла комитетни башчысыны экинчиси Олег Шандиров депутатын «Жер-жерли самоуправленин представительн органларын келечилерин айырынуу юсюнден» законнга тюзетиуле бла шагъырей этгенди. Ол федерал излемле бла келишдирилгенди. Анга кере, кандидатны айырыу кампанияга къоранчлары беш мингден кеп болмасала, анга энчи счот ачмазга эркинлик бериледи.

Андан сора да, закондан муниципал айырыула къалай баргъанларын къырал телерадиокомпанияла эмда басма органла белгили этгенди, айырычулануу къол салыуларын жыйгъанларын тизмелери кыруулады, аяны нотиариусла къабал кередиле деген жорукъла кетерилгенди. Депутатла Пензадан коллегаларыны законодательный башламчылыкларын тюзге санап, къабал керегенди. Областын законла чыгарыу органын келечилери «Потребитель кредитни (займны) юсюнден» Федерал законнга тюзетиуле жарашдыргандыла. Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетни башчысы Михаил Афашигов ангылатханыча, законопроект потребитель кредитни телемей тохтагъанладан борчу жыйынуу низамын тапландырып мурат бла жарашдырылганды.

Биюнюлюкде коллекторлары ишлерин жалчытхан праволо акла артык файдалы тюрлюлю. Аны хатасындан а Россияни гражданынын праволарына бузукълукъла этиледиле, ол санда сабийлени да, деп чертгенди Афашигов.

Федерал законну проектнде уа банклагъа потребитель кредитни алгъанла бла этилген келишимлени башха организацияла берирге эркин этилмейди, жаланда аны алгъан адам бла ол жаны бла келишим этилмеген эсе. Документлени сюзюп, президиум Нальчик шахарны администрациясыны заказчиклерини службаасын Жашау-журт коммунальный мюлк жаны бла управлениасын таматасы Анзор Ашабоковну, «Нальчикни машинала чыгарыу заводу» акционер обществону юридический бөлүмюню таматасы Нальчик шахарны Тиширууларыны советини келечиси Халимат Баразоованы, «Фиалка» компанияны таматасы – Нальчик шахарны Тиширууларыны советини президиумуну келечиси Лёля Дадалини, Кабарты-Малкар къырал аграрный университетни аш-азыкъ продуктаны технологиясы жаны бла кафедрасыны заведующисына келечиси Жаболаны Аминаны, «Консалтинг-Аудит-Эксперт» акционер обществону генеральный директору – шахарны тиширууларыны активини келечиси Наталья Чупованы КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасын саугъаларга оноулашхандыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службаасы.

Жыйылыу

Кечгюнчюлюкде терсликсиз азап чеккен адамларыбызны хурметлерин кергендиле

8 марта Долинскде Политика репрессиялагъа тюшгенлени мемориалында малкар халкъ туугъан жеринден зор бла керюрюлген заманда азап сынагъанлары, киши жеринде елгенлени республика кезиулю кере эсгергенди. Мемориалга эмда закий Мечиланы Кязимни алайдагъы къабырына голле салыргъа КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова, аны орунбасары Жанатайлы Салим, депутатла, Правительство таматасы Мусукланы Алий, аны орунбасарлары Владимир Битиков, Нина Емузова, КъМР-ни культура министри Мухадим Кумахов, КъМР-ни басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини председатели Людмила Казанчева, башха министрстволаны бла ведомстволаны башчылары, КъМР-ни Профсоюз организацияларыны биргиулюню таматасы

Фатимат Амшокова, малкар халкъны «Алан» республикалы жамауат организацияны таматасы Беппайланы Суфиян, республиканы шахарларыны бла районларыны башчылары, урушну бла урунуу ветеранларыны Нальчик шахар советини таматасы Абдулаланы Мустафа, башха жамауат эмда дин биригуулени бла миллет культура араланы келечилери да келгендиле.

Малкар эмда къарамай жаш телюню айнытуу жаны бла «Эльбрусоид» фонд сагъат он болгъунчу да Курзалны аллында майданда чатырла орнатып, келгенлени локумула, бишлакъ, исси чай, конфетле бла да сыйлай эди. Сау болсунла, бу организацияны келечилери жыл сайын да быллай иш кырап, уллу сууаплыкъ табадыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КОЛЛЕГИЯ

Таплыкъны эмда къоркъуусузлукъну жалчытыр ючюн битену алчы проектле сингдирилликдиле

Бытыр Кабарты-Малкарда тамаланган транспорт жумушлары багъасы кеп къалмай 3,9 миллиард сом болганды. Бурунну жыл бла тенглешдиргенде, ёсом беш процентден атлаганды. Аны юсюнден КъМР-ни транспорт эм связь жаны бла къырал комитетини башчысы Арсен Кудавед ведомствону сагъынылган кезиуде ишени эселлерин чыгарыу эмда быйылга борчланы белгилеу бла байламлы кенешинде айтханды. Жыйылыуга республиканы Правительствоуну Председателини биринчи орунбасары Мурад Дадов, «Ростелекомну» эм къауум автотранспорт предпритияланы таматалары бла келечилери да къатышхан эдиле.

Арсен Кудавед докладында айтханны кере, республиканы транспорт бөлүмюнде предпритияла эмда энчи предпритимательле 1,4 миллион тонна жоук ташыгъандыла бу кезиуде. Автобусланы, маршрутканы эм башха тюрлю автотранспортну уа 52,6 миллион адам хайырланганды. Троллейбуслары быйтыр 1,9 миллион адам ташыгъандыла. Ол керюмю, комитетни башчысы айтханны кере, бурунну жылдан он процентге азайганды. Аны сылтаун ол троллейбусланы саны азайганы бла белгилегенди. Алай ол автотранспорт предпритияда иш тийишлисича кыруулагъаны хайырындан, маршрутла эм графикле да тюрленгенден тюшюрюлген файданы елчмени 30 процентге кебейгенди.

Предпритияла бла энчи предпритимательле республиканы бюджетине налогла бла 250,2 миллиондан аслам сом телегендиле. Темир жол транспортну санамай, андан къалгъанлары барында да телеулер азайганына эс бурулганды докладда. Комитетни ишинде «Къоркъуусузлу республика» деген аппарат-программа комплексе аслам эс буралады. Ол жоллада, орамлада авариялары азайтуула себеплик этген шендою амалладан бириди. Тегерекде-башда бола тургъан ишлени суратха, видеога алгъан камераланы хайыры бла ведомствону бу жумуш бла жорешген арасыны специалистери жоллада болумга дайым кез-кыулак болгъанлай турадыла.

Быллай аппаратура вокзаллары, кинотеатралы, адамла аслам жыйылгъан жерлени къатларында да орнатылды. Аны хайырындан быйтыр жоллада жорюуде жорукълагъа бузукълукъ этилген 657 минг шарт тохташдырылганды. Аланы юсю бла кеп къалмай 300 миллион сом багъасына тазирап салынгандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЭС БЁЛЮ

Уммайланы Фазиканы туугъан кюню бла алгъышлагъандыла

Чегем муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан Артур Текушев Социалист Урунууну Жигити Уммайланы Фазиканы туугъан кюню бла алгъышлагъанды. «Сиз ёсюп келген телюге чыдамлыкъны, жигерлики, ниет чыныгы улукъну юлгюсю болгъанлай къаласыз. Мен сизге саулыкъ, узакъ ёмюр, ырахат жашау да тежейме», - дегенди ол анга голле бере.

Фазика муниципалитетни оночусу аны эсгергени, къайгыргъаны ючюн да жорек ыразылыгъын билдиргенди, ишинде жетишимли болурун сыйгенин айтханды.

Уммайланы Фазика, Хусейни къызы, 1938 жылда 8 мартда Яныкойда эллини уллу юйорюнде туугъанды. Уллу Ата журт урушну жылларында Къазах ССР-ге керюрюлген эди.

Андан къайтхандан сора 1957-1963 жыллада Шалышканы кирпич заводунда, арда уа 1964-2004 жыллада Байсолтанланы Алим атлы колхозда ийнек саучу болуп ишлегенди. Сегизинчи бешжыллыкъда (1966-1970) урунууда бийик жетишимлери ючюн Ленинни ордени бла саугъаланганды. 1973 жылда 6 сентябрьде уа СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла Битеусоюз социалист эришиуде уллу керюмдюрери ючюн эмда 1972-1973 жыллада къыш кезиуде сютно кебейтуу жаны бла кесине алгъан борчланы толусунлай толтуруп, жигерлик этуу бла байламлы Уммайланы Фазикага Социалист Урунууну Жигити деген ат аталганды, аны бла бирге Ленинни ордени эмда «Серп и Молот» деген алтын майдал да берилгендиле.

Советини Президиумуну Указы бла Битеусоюз социалист эришиуде уллу керюмдюрери ючюн эмда 1972-1973 жыллада къыш кезиуде сютно кебейтуу жаны бла кесине алгъан борчланы толусунлай толтуруп, жигерлик этуу бла байламлы Уммайланы Фазикага Социалист Урунууну Жигити деген ат аталганды, аны бла бирге Ленинни ордени эмда «Серп и Молот» деген алтын майдал да берилгендиле.

Фазика Кабарты-Малкар АССР-ни Баш Советини 11-чи чакъырылыууну депутаты болганды. 1986 жылда КПСС-ни XXVII съездини делегатына да айырылганды.

2004 жылдан бери солугууде. Яныкой элли сыйлы гражданыниди.

Чегем районну администрациясыны пресс-службаасы.

Оноу

Бир къырал экзаменни жорукълары тохташдырылгандыла

Россияни Билим беруу эм илму министерствосуну РФ-ни Минюсту эселге алгъан буйругъу бла 2016 жылда Бир къырал экзаменни (ЕГЭ-ни) бардыруу низамы къабыл керюлгенди. Анга кере, быйыл экзаменле эки кезиуде бёлюнорюкдюле: болжалдан алгъа берилликтеге (21 мартдан 23 апрельге дери) эмда баш магъаналыла (27 майдан 30 июньга дери).

Эс буругъуз, 2016 жылда ЕГЭ-ни февральда, июльда эмда сентябрьде бардырырга белгиленмейди. Артыкъда кеп адам сайлагъан обществованизиядан экзаменге уа быйыл биринчи кере энчи кюн бёлюнорюкдю.

Андан сора да, бир-бир предметленен ЕГЭ, ОГЭ, ГВЭ берирге къышакъ кюн тохташдырылганды. Ол а баш эмда резерв кюнледе бир тюрлю сылтау бла экзаменлени берууге къатышалмагъанлагъа керек боллукъду.

Тасия НЕБЕЖЕВА,
КъМР-ни Билим беруу, илму эмда жаш телюню ишлери жаны бла министерствосуну пресс-службаасы.

Бузыкълукъну кетериу

Тёрт орамга да суу жиберилгенди

Специалистле Нальчикни тёрт орамнда жашагъанлары фатарларына сууукъ суу жангыдан барып башларча этгендиле. Тюнене 13 сагъат 20 минут болургъа ыргылагъа суу жиберилгенди.

Эсигизге салайкъ: сагъат 11 бола Нальчикде Кабарты, Ногмов, Нахушев, Пущин орамлада ыргылада чурум чыгып, суу тохтагъан эди. Бузыкълукъну кетериуе «Водоканал Нальчик» муниципал унитар предпрития 25 адамны бла 5 тюрлю техниканы жиберген эди. Социальный объектлеге суу тохтаусуз барганды.

КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини пресс-службаасы.

ПРЕЗЕНТАЦИЯ

Бийик усталыкъны, ётгюрлюкню эмда намыслыкъны юлгюсю

Бу кюнледе Кабарты-Малкар къырал университетини Отарланы Керим атлы маданият арасында сыйлы сынаучу лётчик Чабдарланы Базаны жашы Ибрагимге аталгъан фильмин презентациясы болганды. Аны КъМР-ни культураны сыйлы къуллукъчусу, КъЧР-ни халкъ поэти, Тбилиси шахарны сыйлы гражданы Гуртуланы Салих бла «Къабарты-Малкар» телеканалны директоруну орунбасары Ботталаны Мурат, ол телеканалда орус тилден беруулени кырагъан Владислав Коломийцев жарашдыргандыла.

«Бюгюн биз бери жыйылгъаныбызны магъанасын», деп башлагъанды Гуртуланы Салих, - малкар халкъны махтаулу жашыны, къоркъуусуз лётчикни юсюнден хапар айтыргъады, аны юсюнден алдыргъан фильм бла шагъырей этергеди.

Чабдарланы Ибрагим не заманда да ал сатырда болганды. Къоркъа билмеген жигит адам эди. Фашистлени Сталинград эм Южный фронтлада къыргъанды. 1943 жылда 19-чу истребитель авиация полкда звенону командири болуп къуллукъ этгенди. Белоруссия, Ленинград, Сталинград, Донбасс ючюн сермешлеге тири къатышханды. И-153, Як-1, МиГ-3, Ла-3 аппаратла бла кёрге 219 кере керюрюлгенди, 51 сермешде душманны кеси юч, нёгерлери бла да юч самолётун агъызганды.

Сынауучуланы курсларын бошагъандан сора уа кеп темир къанатлыны кёрге биринчи чыгарганды. Ол 240 истребительни сынаганды. «Къабарты-Малкарда Чабдарланы Ибрагимден сора «1-чи класслы сыйлы лётчик-испытатель» деген атха бир адам да тийишли болалмагъанды. Мен аны бек иги таныгъанма, кеп кере да биргесине олтуруп хапар айтханды.

Таулу сынаучу лётчикни юсюнден андан сора да кеп шартла келтирилгендиле.

Чабдарланы Ибрагим 55 жылына дери самолётланы сынаганды. 1966 жылы 11 февралында уа, СССР-ни къоруулау министри къол салып, анга «1-чи класслы лётчик-испытатель» деген ат берилгенди. Ол Кызыл Жулдуну орденине да тийишли болганды, - деп, Ботталаны Мурат фильмеге къарарга чакъырганды.

Андан сора уа къонакълагъа ыспас сёзюн Маданият араны директору, филология илмуланы кандидаты Тюбейланы Светлана айтханды. «Чабдарланы Ибрагимни юсюнден газетде да окугъан эдим, болсада фильм аны жашау, уруш жыллада жолун, къуллугъун да бютун бек ачыкълыйды.

Кертида эс бурурча фильми. Аны кырагъанлагъа битеу студентлени атларындан ыспас этеме. Быллай жашларыбызны унутурга жарамайды, аланы юсюнден терк-терк жазарга, фильмле алдырырга да керекди. Ала ёсюп келген телюлеге ахшы юлгюдюле», - дегенди ол.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Таплыкны эмга кьоркьуусулукьну жалчытыр ючюн битеу алчы проектле сингдирилликдиге

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Быттыр быллай камераланы саны эки кереге кёбейип, 514-ге жетгенди. Системаны мындан ары айнытыуу юсюнден айтханда, докладчы ол республиканы битеу районларында бла шахар округларында да сингдириле баргынын белгилегенди. Ызы бла ала бары да республикалы системагьа кьошулуп, бириккен халда ишлеп тебирерикдиге. Ол а жамаут кьоркьуусулукьгьа дайым кёз-кыулак болуп турургьа иги да себеплик этерикди.

Ростелеком компания бла этилген келишимге кёре, жууукь кезиуледе районлада 13 сервер ара кьураллыкьды эмда 74 камера орнатыллыкьды. Дагыда саулай республикада «Гражданин-Полиция» деген энтта да оюнч пост ишлеп башларькьды. Бу система Шимал Кавказда жалаанда Кьабарты-Малкьарда бла Ставропол крайда болгьанына Кудавев докладдында энчи белгилегенди.

Комитетни башламчылыгы бла бардырылган инвестиция проектлени арасында аны башчысы эм магьаналыгына Нальчикни кьатында эки жангы автовокзалны кьурауу са-нагьанды. Аланы хайыры бла шахаргьа хар кюн сайын келген эки мингден аслам маршрут таксилени тышына чыгьарь-гьа онг боллукьду. Ол а аны ичинде, бегирек да «жашил» рынокту тийресинде болумну игилендириге амал берликди. Экологиягьа, транспортну жо-рююне да себеплик болуруна ышануу барды.

Бу автовокзалланы экиси да бир кюннге 22 минг адамны жу-мушларын жалчытырыкьдыла.

Кеслери да кьоркьуусулукьну, хайырланьуулагьа таплыкьны битеу излемлерине келиширик-диге. Шёндю бу объектледен бирини («Шимал») кьурулушу планнга кёре барады. Экинчи-синде уа, жарьуугьа, инвесторну ахчасы жетишмегенини хатасын-дан кьурулуш тохтатылгьанды. «Кьысха заманны ичинде анда ишни кьолгьа жангы подрядчик аллыкьды», - деп ышандыргьанды Арсен Кудавев. Кьалай-алай болса да, ала белгиленген про-ект бла хайырланьуу гьа быйыл берилерге керекдиге. Вокзалла кеслери да «Кьоркьуусулукь рес-публика» комплексге кьошул-лукьдула.

Кьыралны экономикасын-да болумну хатасын-дан транспорт системаны айнытыуу бла байламлы федерал про-граммага азыракь ахча бёлюнюп тебирегенини юсюнден ведомствону алгьада кенгеш-леринде да айтыла тургьанды. Аны себепли халкьла аралы жангы аэропортну кьурулушун бардырылмазгьа оюну этилген-ди да белгиленген эди. Аны оруну-на, Арсен Кудавев айтханга кёре, шёндю Нальчикдеги аэропорт жангыртыллыкьды. Бу ишни чекленген жууаплылыгы болгьан «Аэрокомплекс» общество бардырады. Анга битеу да 800 миллион сом кьоратыллыкьды. Объектни реконструкциясы бый-ыл тамам этилликди.

Пассажирилени ташуу бла кю-решген транспортну жангыр-тыуу да Арсен Кудавев эм уллу борчладан бирине санагьанды. Арт он жылны ичинде бу жаны бла артыкь кёп зат этилмегенин белгилеп, былтыр маршрут-лагьа аз-аздан жангы автобуса чыгьып тебирегенлерине да эс бургьанды. Быттыр кьуралган «Кабалкавотранс-1438» деген жангы предприятианы биринчи атламларыны юсюнден кьауум

шартла келтирип, ол борчларын толу тамам этерине ышанган-нын чертгенди кеси да.

Ахырында Арсен Кудавев ава-рияланы саньын азайтыуу жаны бла не мадар этилгенин эмда этерге боллукьгуну юсюнден айтханды. Тазирле кёбейтиле баргьаны бир жаны бла бо-лумну аз-маз игилендириге онг бергендиге, алай мындан ары бу амал не хазна кьый-матлы болсун деген оюмун да туура этгенди. Водитель-лени хазырауу системаны игилендириу, профилактика мадарланы кючлендириу эм дайым бардырыу – ма алады-ла, комитетни таматасы бел-гилегенге кёре, аварияланы саньын азайтырга себеплик этерик жумушла.

Кёп кьыраллада водительле-ни энчи аралада хазырлай-дыла. Анда аланы машинаны не кьыйин болумда да тынгылы журотурге юйретедиге. Стати-стика шартлагьа кёре, быллай арала ишлеп башлагьанлары бла аварияланы саны 15 про-центте, алада ачыгьанланы не-да ёлгенлени саны уа 25 про-центте окууна азаяды. Бизни республикада да быллай ара - «КАВКАЗАВТОСИТИ» - кьу-раргьа оюну этилгенди. Анда водительлени юйретууден сора да, тюрлю-тюрлю эришмуле бардырырга да боллукьду.

Быйылгы борчланы юсюн-ден айтханда, Арсен Кудавев эм алгьа башында сагьынылган эки автовокзалны кьурулуш-ларын бошаргьа кереклисин белгилегенди. Пассажирилени ташуу транспортну жангыртуу, «Кьоркьуусулукь республика» системаны мындан ары айны-тыуу да харкюнлюк кьармашы-уну излеген жумушла болгьан-ларын чертгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Документле

«Кьабарты-Малкьар Республиканы Административ право бузукьлукьланы юсюнден кодексини 5.49-чу статьясы эмда 7-2-чи башлары кючлерин тас этгеннге санауу юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы законуну проектини юсюнден Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бегим этеди:
1. «Кьабарты-Малкьар Республиканы Административ право бузукьлукьланы юсюнден кодексини 5.49-чу статьясы эмда 7-2-чи башлары кючлерин тас этгеннге санауу юсюнден» суююуге Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини Законлукь эмда право низам жаны бла комитети берген законопроектни «Кьабарты-Малкьар Республиканы Административ право бузукьлукьланы юсюнден кодексине тюзетиуле кийириуну юсюнден» деген жангы ат бла биринчи окулууунда кьабыл кёрюрге.

2. Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини Законлукь эмда право низам жаны бла комитети законопроектни анга эти-линген эсгертиулени бла тюзетиулени эсге алыуу бла жангыдан жарашдырырга эмда экинчи окулууунда Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини суююуе берирге керекди.

Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини Председатели

Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2016 жыл 25 февраль, №436-П-П

Кёчгюнчюлюкте терсликсиз азап чеккен адамларыбызны хурметлерин кёргендиге

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Заман жетгенлей, респу-бликаны культура министри Мухадин Кумахов келгенлеге ыразылыгьын билдиргенди. Малкьар халкь туугьан же-ринден зор бла кёчюрюлген кюнден бери жетмиш эки жыл озгьанын эсге салып, ол биз-ни кьарындаш халкьгьа уллу сынауу болгьанын айырып айт-ханды. Орта Азияны кьумлу аулакларында ёмюрге кьал-ган жерлешлибизни бир минутну шох суюелип эсгерир-ге чакьыргьанды.

Андан сора дин кьулукь-чуланы кьаууму жолда эмда сюрюнде турган оюнч жыл-ны ичинде ёлгенлеге дууа тутдургьандыла. Ызы бла ме-морилны кьабыргьасына эмда малкьар литератураны мурдорун салган акьылман Кязимни кьабырына гюлле салыуу башлангьанды.

Келгенле мемориалны ичине да кирип, анда болган кё-рмочледе суратла, документли материалла бла да шагьрей-ленгендиге. Анда малкьар халкьны тарыхыны, белгили

адамларыны, илмуда, мада-ниятда, спортда, экономикада, саулукь сакьлауда жетиш-милерини юслеринден шартланы керюрге онг тапхандыла.

Экспозицияны быллай кюннге жангыртуу төреге айлангьанды

да, бу жол да жангы суратла, жангы документле салынган-дыла. Кёпле кеслери жууукь-ларын танып, аналарын, атала-рын, эгечлерин, кьарындаш-ларын кёрюп, тансыкьлап бир ауукь заманны суюелгендиге.

Биринчи келгенлеге уа мемо-риалны директору Теммоланы Фаризат, хар экспонатны ал-лында тохтап, тынгылы хапар айтханды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Кьууанчларыбыз, жарсыуларыбыз да бирдиге

Малкьар халкьны зор бла туугьан же-ринден кёчюрюлгени 72-жыллыгьы-на аталган бушуулу митинг Тырныаууз шахарда да болгьанды. Сюрюнюн сь-нагьанланы, аны хатасын-дан жоюлганла-ны эсгеруу ташыны кьатында район эмда шахар администрацияланы башчылары, предприятияланы, организацияланы, учреждениеланы, жамаут биригуулени келечилери, жаш тёлю да кёп санда жый-ылгьандыла. Тюрлю-тюрлю тёлелени бла миллетлени келечилери ол кюн туугьан журтларына кьайталмай кьалганлагьа бирге бушуу этгендиге, миллетни тилин, адет-тёрелерин сакьлаугьа уллу кьыйын салгьанланы хурмет бла эсгергендиге.

Тырныауузу ийманы Курданланы Салих киши жеринде ёлгенлеге дууа тутдургьанды. Ючюнчо номерли школну окуучулары уа 270 акь шарны

кёкге ийгендиге.

-Бюгон биз жууукьларыбызны, ахула-рыбызны эсге тошоробиз, законсузлукьну хатасын-дан жоюлганланы алларында баш-чыбызны эниште иебиз,-дегенди Элбрус районну администрациясыны башчысы Уналаны Кязим, жыйылгьанланы ал-ларында сёлеше.-Тауулаугьа кёп башка халкьла бла бирге сюрюнюн азакьлыгьын сынаргьа тошгенди. Кьысха заманны ичинде мингле бла адамла туугьан жерсиз кьалгьандыла. Ол кезиуде уа малкьар халкьны хайт деген жашлары бла кьызы-лары Улуу Ата журт урушун аулакларында жигитча сөрмешгендиге, Ата журтну кьан-лы душмандан кьоруулагьандыла.

Алай ачылыкь, жалангачлыкь, учузлукь да халкьыбызны бюгалмагьанды-ла, тобукуландыралмагьандыла. Аны чыдамлыгьы, кишилиги, ауур акьыллы-лыгы, иш кёллююгьа да адам кётюрал-мазлыкь болумлада окууна миллетни тилин, адет-тёрелерин, таза ниетлигин да сакьларгьа болушандыла.

Бюгон кьабартыла, орусула, респу-бликада, ол санда районда да, жашаган башка миллетлени келечилери да бизни бла бирге бушуу этедиге. Ата-бабаларыбыз бизге шухьлукьну, кьарындаш байламлыкь-ланы юзmezге осуят этгендиге. Республи-каны халкьлары, анга кертчи бола, ёмюр-ёмюрлени мамырлыкьда, келишиулюкде

жашап келедиге, кьууанчлары, бушуулары да бирге болуп. Ма ол төрелени сакьлау, ол хазнаны байкьландыра барыу – шён-дююлени сыйлы борчларыды.

Тырныаууз шахарны 2-чи номерли орта школуну кьабарты тилден устазы Тосьа Камергоева малкьарларыны иш кёллюю-клерин, чыдамлыкьларын энчи белгилей, ала туугьан жерлерине кьайтхандан сора кьысха заманны ичинде экономика, социальный, культура жаны бла да уллу же-тишимле болдургьанларын белгилегенди.

-Биз бюгон бизни бла бирге бушуу эте-биз. Алай болмай да амалы жокьду, бизни кёп зат бирикдиреди: жерибизни, кьада-рыбызны, тарыхыбызны да бирлиги. Бек башы уа – мамырлыкьда бла келишиулюк-де жашаргьа, бир юйобюзно сакьларгьа, аны кьурай барырга итинулюк,-дегенди.

Право низамны сакьлауучу органланы, педагогика ишни ветераны, кёп пра-вительствоу саугьаланы иеси Влади-мир Новиков хар халкь аны кьадарын турлендирген кезиулени эсде тутаргьа ёч болгьанын белгилегенди. «Бюгон да бош, календарь кюн болуп кьалмай, бек уллу кьыйынлыкьны- туугьан журтдан айырылууну- сынагьанланы, адамлыкь даражаларын тас этмегенлени алларында баш урууну кюнюду»,-дегенди.

Андан сора гюлле салыуу башлангьанды. Мемориалгьа тизилип келген адамланы санап саны жокь эди.

Алиса ТАРИМ, Элбрус районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы. Суратланы ХАДЖИЛАНЫ Жамал алгьанды.

Шёнаюгю технологияла

Кёп болмай КьМКьУ-ну ректо-ру Юрий Алтудов WordSkills халкь-ла аралы коммер-циялы болмаган организацияны келечилери бла тюбешгенди. Анда промышленный роботехникадан эришмуле барды-рырга келишген-диге.

Робототехниканы терк айнытырга таукеллик

- Университетде регион эм битеуроссей конкурсладан сора да, бу жаны бла халкьла аралы чемпионат да ётдю-рюрге боллукьду. Жууукь за-манда ол оюм бла байламлы завька берир муратлыбыз. Ол кьабыл кёрюлсө, сёзсюз, бизге бу бёльомде айныргьа уллу себеплик этилликди, - деп билдиргенди Юрий Кам-булатович.

Тюбешуу КьМКьУ-да при-кладной усталыкьладан кёп функциялы билим беруу ара кьурауу бла байламлы эди. Анга университетни таматала-ры, WordSkills Russia союзу техника жаны бла директору Алексей Тымчиков эм про-мышленный роботехниканы миллет эксперти, KUKA фир-маны бизнесин айнытыуу жаны бла таматасы Григорий Школ-ников эм Нальчик шахарны школларыны директорлары кьатышхандыла.

КьМКьУ-ну политехника институтунда кьонакьлагьа кёп сейир проектле кёрюз-тулгендиге, ол санда KUKA фирманы жангы промыш-ленный роботлары да. Араны жетишимлерин белгилей, Алексей Тымчиков мындагы база кьыралны университет-лерини кёбюсюнде болмагь-анын, аны себепли студент-лерибиз да промышленный роботехникадан Россейни чемпионатына эркин кьаты-шаллыкьларын чертгенди.

Григорий Школьников а бюгонлюкде кьыралда при-кладной бёльомде бу жаны бла ишлерча инженерле жет-мегенлерин билдиргенди. Ол айтханга кёре, жангы пред-прияттилада урунурча бийик билимли специалистле керек-диге. Ол борчуна уа КьМКьУ тийишлисина толтураллыкь-ды, дегенди ол.

МАГОМЕТЛАНЫ Сюлемен.

Абадан тѳлюбѳз

Газаланы Исаны кызы Любага быйыл 90 жыл толганды. Огурулу тиширду Яников элде тууганды, уллу юйорню тамата кызы болганды. Баш иеси Куйлилан Юйорню жашы Мухтар бла юч улан - Юсюп, Малик, Алик - бла тѳрт кызы - Аслижан, Аминат, Фатимат, Хамид - ѳдѳрѳп, аягы юслерине салгандыла. Ала барысы да халкыга жараган, атларын иги бла айтдырган адамдадыла. Бююнлюкѳе ынна 15 туудугуна бла 10 туудукларындан тууганлагга кыуана жашайды.

Ананы бек уллу борчу - сабийни адепликѳе юйретиудю

Урушну аллындагы жаш тѳлѳча, Люба да кѳпнѳ сынаганладанды. Элинде школну сегиз классын тауусхан кызычыкы мындан ары жашауунда акъ халат кийип ишлерге умугун кѳчѳнѳчѳлѳк юзѳди.

Жѳлѳ аналарындан ажашып, жѳти сабий аталары бла Фрунзе-ни Ивановский районунда тохтайдыла. Кѳп да бармай, аталары ауушуп, аланы сабий юйге ашырырга дейдиле. Люба юйорѳде, таматана, жууапылыкыны боюнуна алып, гитче кыарындаш-згешчиклерин кѳчиндирѳди. Къум тѳзлѳде кеслери алларына кыалган балала бироздан, аналары табылып, жѳрѳклерѳ кыуанып, ырахат жашап башлайдыла.

Юйдегили болгунчу, Люба бал туз этген заводда кызахлыла, орусула бла да ишлегени себепли эки тили да бююнлюкѳе да уста билѳди. Кѳп жылланы бирге жашаган баш иеси Мухтарны биринчи кѳре тууган жерлеринден кѳчѳп барган заманда кѳрген эди. Ол урушдан сакыт болуп энди кыайтхан заманы болганды. «Ары дѳри да мен аны, олду деп билмей, тѳшѳюмде бир нечча кѳре да кѳрген эдим», - деп эсгерѳди Люба.

Кызахстанга кѳчгенлеринден сора, анда бир бирин тѳлѳ, жуукълары да болушуп, тойларын этѳдиле. Тууган журтларындан узак болганыкыга, сюрѳгюнюн азабын сынаган адамларыбыз адетни, тѳрени сакълап, бююнлюкѳе дѳри жетдиргенлери да шартды.

Ол жыл окъуна, жерлерин, юйлерин да кыюп, кѳп таулулача, Мухтарны жангы юйѳрѳю да тууган журтуна жол тутады. Кызахлыла, таулу кыоншулары кетип барганларына жарсып, жилап, жыр да жоралаган эдиле. Ол тизгинле Любаны бююн да эсиндедиле.

Бѳри кыайтханларында, Уш-то-Сыртха келедиле. Анда орналып тохтагынычы, Мухтарны тамата кыарындашы Якуб биргесине Яниковга кѳчѳрге унатады. Биринчи заманда болушлукъ да тапыдырганлай турады. Ызы бла уа кеслери юй-жер мадарып, бююнлюкѳе да сабийлери, туудуклары бла анда жашайдыла. Эки кыарындаш да, кѳрти таулу уланлача, малчылыкъ бла кюрѳшип, юйлерин кѳчиндиргендиле.

Анасына баласы татлы дегенлей, Любаны эл Советни председателини кыуллугуна чакырганларында да, сабийлеринѳ ѳсѳулерин, айныуларын алга салып, юйѳрѳне тынчылыкыны сайлаганды.

Жаш тѳлѳ жыл сайын бузула барады, алгыынча, тѳзѳюмлюе, сабырла тѳйѳлдѳле деген терс оюмду, - дейди огурулу ынна. Хар не тѳрлю кыуурлукъну заманга атап турган игилик келтирмейди. Нек дегенде баланы тѳз жолга салып, адетге, тѳреге юйретген, итиндирген абаданланы бек уллу борчу болганын да ол энчи ѳртѳп айтады.

Дунья тѳрлѳнгени бла байламлы адетлени унутула барганларына тиширду бек жарсыды. «Алгыын заманда абаданлагга хурмет этип, кыайыны атларын бѳкѳдургандыла, жангы келин баш иесини намысын кѳрѳп, жаулыкъ жѳрѳтѳгенди. Энди ол затла, жарсыгы, тас бола барадыла», - дейди ол.

Огурулу амма тиширулары байрам кионлери алынды уа ѳсѳп келген жашлагга бла кыызлагга аналарын унутмазга, кыяралга кертчице болурга, ата-бабаларыбызча, ишден кыачмазга насыяхат этѳди. Келиги, таматаны ѳсѳне кылакъ салайык. Заман кѳрѳтѳди: уллу айтханы этмеген улаймайды.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.

Экспедиция

Къыйын, алай а кѳп затха тѳшѳндюрген жѳлоучулукъ

2015 жылда эм сейирлик жѳлоучулукъга «Аланское наследие» этнография экспедицианы санарга боллукъду. Аны юсѳнден алгыаракълада Орус география обществону Москвада лекторийинде фильм да кѳрѳзѳтолгенди. Бу материалда уа мен окъуучуларыбызны ол кыалай ѳтгени, аны кезиуѳнде не кѳргенибиз, Арк Кавказны халкъларыны маданиятларындан, тарыхларындан не жангы зат билгенибиз бла шагъырѳй этѳрге сѳюме.

Алай бла жѳлоучулукъга Москвадан, Москва эм Нижегород областладан, Краснодар крайдан бла Кыбарты-Малкыардан суратчыла, блогѳрлѳ, операторла, география обществону келечилери кыатышхандыла. Харзырлануу иги кесек заманны барганды, маршрутубуз а эки кесекден кыуаралганды. Бек алга археология артефактла асыралган жер бла музейледе болганыбыз, тарыхчыла, археологла, краевѳдеде бла тѳбѳшгенбиз.

Кыабарты-Малкыарны Гуманитар тинтиуле институту-себепли МЧС-ден эки кыуатхуручуну иерлерин тилегенме. Алай бла бизге Артур Эдоков бла Андрей Ремизов кыошулгандыла. Барыбыз да бирге Минги тауну шимал жанына атланганбыз. Кюн ариу тийип, жарык болганын ючѳн Элбрусун узакдан окъуна кѳрѳп турганбыз. Уллу шахарланы ашыкъ-бушугуандан, гузабасындан эрикген адамла кеслерин жомакыга тѳшген суна эдиле. Ингирге Жылы-Сууга жетгенбиз, кече кыалырга чатырла салганыбыз. Алай, тамбланы сакъламай, Султан

тунда эм абадан археолог, алановѳд, тарых илмуланы доктору 86-жыллыкъ Владимир Кузнецов бла ушакъ этгенибиз кѳлюбюзнѳ бютѳн кѳтѳргенди. Ол бу ишибизни юсѳндѳн тѳз да эшитгенлей. Минеральные Водыден келип, битеу жашауун жоралаган аланланы юслеринден илму ишини юсѳндѳн толу хапар айтханды, сорууларыбызга жууапла бергенди.

Археология институтну директору Атабийланы Бияслан да аланланы юслеринден ушакъдан сора, эрттегили обалада бла шахар орунла да тапхан затланы кѳрѳзѳтгенди. Аны бла бирге Черек районда, Нальчикни тийерегинде буруннгу курганлада да болганыбыз. Жарсыгыга, «кыара археологла», анда 27 метр тѳрениги болган шахта кыазып, юч жылны ичинде тонаылаганларын ташыгандыла.

Бу эки кюнден сора Кыбарты-Малкыарны бла Кисловодскну чеклеринде лагер салганыбыз. Жѳлѳбуз тарла ичлери бла эди. Алай суукъ, учхалауукъ да болганы деген чучурга барганыбыз, андан артха кыайта уа, сѳйгенле гара жылы суулада жууннгандыла, шауданладан ичгендиле. Бу ариулыкъга кыарай, сейирге кыалган кыонакъларыбыз ингирни да тышында ѳдѳргендиле.

Кече уа кыар кыыстау жаууп, юсѳбюзнѳ басханды. Ауузланнандан сора, жыйылып, Каракай чучурга тѳбирегибиз. Аны башы буз кыатып, ортасы бла уа кыядан суу саркыа тура эди. Бу тамашалыкында кѳзлѳрибизни алалмай иги кесекти бычыганыбыз, суратлагга да тѳшгенбиз.

Бахсан аузуна жѳлѳбуз узакъ, къыйын да болганы себепли лагерге кыайтырга ашыкыганыбыз. Шаукам ауш бл барырга керѳк эдик, алай Краснодардан шѳхларыбыз кыар юзѳлѳгени ючѳн алайдан ѳталмазыгыбызны алга бурдиргендиле. Алай бла тѳрк окъуна жангы маршрут кѳрѳсѳганыбыз - Кыанжол сырт бла. Ол барыубузуну эки кѳре кѳбейтгени себепли аямай газга басханбыз.

кыыйын жол кыарыуубузну алганды, рация бла солукъ деген тилекле аслам келип башлагандыла. Алай бла Кѳнделенни тийресинде Тызыл аузуда тохтарга оѳоулашханбыз. Былайдан тѳбийгѳат, бир атлы суу алачат ариу кѳрѳнедиле. Алага тикден кыарай, адамла арыганларын окъуна унутхандыла.

Элбрусха кѳч жетгенбиз, Терс-Кѳлда тохтаганыбыз. Мында от жагга кыурап, къыйналганыбызга да кыарамай, кече белине дѳри кѳргенибизни юсѳндѳн хапар айта кѳчингенбиз. Эрттен бла Кавказны гитлѳчилерден кыоруулаган совет аскерчилеге салыннган эсгертмелерине да кыайтып, жигит уланларыбызны эсгергенбиз.

Ызы бла Акъ-Тѳпуракъ ауш бла Чегем аузуна атланганбыз. Эл-Тѳбюнде Малкыарукъланы кыалаларын кѳргенбиз, «Кыайсынга жѳз бл барырга керѳк эдик, алай таууланы эрттегили юйлерине кыарай, шѳхларым халкыбызны жашау-турмушуну, буруннгу мекияллары кыалай салганларын юслеринден кѳрѳорула да бергендиле.

Ингирге заманны азыркы кыоратыр муратда Бызынгыга Думала ауш бла барырга келишгенбиз. Алай артда анга бир кесек да сокураннганбыз: кыар эрип, болган батмакъ, ни ариу жерлерине кыарай ашырган эдик.

Алай бла битеу да 700 километрни кыдырганыбыз, бийикликке 3000 метрге жетгендиле. Бу жѳлоучулугъубуз республиканы юсѳндѳн ашыкы оюмла жар муратда бардырылган «По следам генерала Эммануэля», «Снежный карнавал», «Сельфи мира», «Дороги Победы» деген эм магыаналы ишлени санына киргенди.

МОКЪАЛАНЫ Тенгиз, Орус география обществону члени. Суратла авторнудула.

Профессионал

Муратына жетиу

Инсанни кѳзю - жаныны кюзпосюдѳ деген сѳз барды. Илму жаны бла алып айтханда да, ол сейирлик эмда бек къыйын органладан бирине саналады. Аны юсѳо бла адамда болган кѳп тѳрлю аурууну тинтирге жарайды. Бурундан башлап бююнниге дѳри анга багыу айный, жангыра барады.

Мени ушакъ нѳгерим адамны сауулукълу жашауга кыайтырга себеплик этѳди десем, ажашырык тѳйѳюмле. Ол медицина илмуланы кандидат, врач-офтальмолог Хасаулану Мухарбийни кызы Лейляды.

Ол 1993 жылда Чегем шахарны 1-чи номерли орта школун айырмалы бошап, КѳМКУ-ну медицина факультетине кирѳди. Андан ары уа интернатураны эм Дондагы Ростовда аспирантураны да тауасады. Ушакъ нѳгерим кеси айтханга кѳре, ол сабий заманында окъуна доктор болурга мураты бар эди.

Жаш адамла уа кѳбюсю близѳрѳкѳсть бла кыыйналдыла. Алага тийишлѳ диагностика этилѳди, кѳзѳлюкѳе неда башха тѳрлю амалла да бюйѳрѳлдыла. Бююнлюкѳе стационарда бу жаны бла не оборудование да барды, жангы технологияланы, илму жетишимлени да хайырланадыла. Кюннеги эки жыйырма чакълы пациентге кыарарга тѳшген кезиуле да боладыла. Стационарны амбулаториясы, хирургиясы да тийишли даражададыла.

Анга аптам бла атам да себеплик этгендиле. Кыарт атам Хасаулану Кѳкей Огъары Малкыарда, Мухолда хансладан дарманла жарашдырган белгили багыуучу болганды. Атам Мухарбий да медицина бла байламды, бююнлюкѳе Бахсанда гигиена эм эпидемиология араны баш врач болуп урунады. Анам Улбашланы Магъадинни кызы Аминат эм атам да хар заманда манга кыолларыннан келгенича болушур ючѳн кыыймайдыла. Алага мен бек ыразыма, - дейди Лейля.

Врач, мени оюмуна кѳре, бек къыйын, аны бла бирге уа эм сыйлы усталыкылдан бириди. Биз адамланы сѳюрге, алага жаркый билирге, болушурга борчлѳбуз. Мен суннандан, хирургия жаны бла эр киши врачла онгууракъдыла дерчады. Дагында жалаңда медик болганы азыды, усталыгыныгы, билиминги ѳдѳрѳрге итингенлей турурга керекди, - дейди Лейля.

Офтальмолог болурга сѳйгени уа медицина бѳлюмюн ючѳнчѳ курсунда окъуган заманында, практиканы Чегемни ара болныцасыны кѳзлѳге бакыган бѳлюмюнде ѳтген кезиуѳмде ангылаганма, - деп кыошады ол.

шкѳлда окъуйдула. «Насыпха, экиси да билимге итинген сабийлѳдиле, аны себепли мени ол жаны бла кыайгыны жѳкѳду. Окъуулу, ариу кылыялары адамла болсала, жашаулары да ол жѳрѳкъ бла кыуаралып деп ышанама».

Жарсыгыга, юйѳрге заман жетмей да кыалган кюнле боладыла. Алай, амалым болса, сабийлени кѳллерин кѳтѳрѳрге, кыонакылага тѳберге да бек сѳюме. Ол заманлада аш этген факхум да ачылады. Жайда отпускга чыксам а тенгизде да болмай кыалмайбыз. Быйыл муратым - сабийлеге Москваны бла Санкт-Петербургнгу кѳрѳзѳторгѳди, - дейди Лейля.

8 Март ол санга не магыананы тутады деген сорууума аны эси-не, биринчиден, малкыар халкъ жеринден зор бла кѳчѳрѳлѳгени тѳшгенин жашырмады. Болсада аны бла бирге ол кюн тишируланы байрамыды. Аны себепли ушакъгыбызны ахырында битеу аналагга саулыкъ, насып тежейди. Ата журтубузга уа - мамырлыкъ!

КУРДАНЛАНЫ Сѳюлемен.

САУЛУКЪ

Узакъ ѳмюрлюкѳе кыаллай жашау халла келтирликдиле

Улайгын адамлагга тѳрлю-тѳрлю ауруула жабышырга ѳдѳчѳдиле. Алай бир-бирлени ол кѳрѳкѳтпейди. Не сѳйсем да, ашарыкыма, ичѳрикме, энди манга бир зат да болуукъ тѳйѳлдѳ, деп суннандан да кѳпѳдиле. Болсада хар пенсиячыны ауурга кыоркыуу башхаладан уллула. Ол себепден улайгынлагга саулыкъларына уллу кѳлѳю болурга арталыла жарамайды.

Аш орунлары, чегилери ауруганла кыуурулган ашдан айырылып кыалырга керекдиле. Шѳндѳ кѳлѳде мультиваркала бардыла, алада этни, чабакыны да исси тылыу бла хазырларга боллукъду. Тауукъну акъ этин сухарыла бла жарашдыруу да бек иги амалды. Кертѳиди, тууар, кыѳй этден да ашарга жарайды, алай тонгузукъун а арталыда угъай, деп юйретѳди Алла Пѳгожева.

ООН-ну специалистлери оюм этгенден, улайгын адамлагга 60 жылдан таматала саналадыла. Кыарты баруу да ауурга кыоркыуу уллу болганыны сылтауларындан бириди. Алтмыш жылдан сора кимге кыаллай аш жараганын: бек алга уа дѳета тутарга керек болганын бла кыалганын билер ючѳн, кыартыган адамланы бир нечча кыуууагы юлѳширге тийишлиди.

Аш-азыкъ жаны бла илму-излѳе институтну саулыкъга жанау ашла бла байламлы тинтиуле бардырган бѳлюмюню илму кыулукъчуусу, профессор Алла Пѳгожева ангылатханына кѳре, биринчи кыууун жѳрѳк эмда кыан тамыра бла байламлы ауруулары болганладыла, экинчиси - аш орунларындан бла чегилеринден, ючѳнчѳсѳю - дисбактериоздан кыыйылганыла.

Тахта кѳгетледен жарашдырылган салатла столда кюн сайын болурга керекдиле. Алай бир-бирле аланы кеслери алларына ашаймайдыла, майонез кыошсагызы а, аш орунугъ-узга ауурлукъ жетдирилкисиз, деп эсгертеди Алла Пѳгожева.

«Улайгынлагга мен да кыуруда айттып туруучума кымылдарга, артыкыда хауда кѳбѳрѳк айланууга керек болганыларын, - дейди Багыуучу аш-азыкъ клиниканы

физioterapia бѳлюмюню таматасы Галина Энгельгард. Алай мында да сакъ болурга керекди: кыарт адамны артыкъ ауурлугуу бар эсе, кѳп жѳрѳгѳгенден, аркыа сѳюги бла санлары ачырга боллукъдула».

Ол заманда скандинавиялы амал (эки таякыга таянып) игиди: адамдан артыкъ уллу ючѳ салынуу излемейди, суулаула ауурлукъ жетдирмейди, семизлеге окъуна келишеди.

Халингни игилендирууну бек хычууун амалы уа - исси ванна. Алай жашауу адамлагга анга тѳрен кирирге жарамайды. Кѳкѳрегигизден ѳргегиз тышында болурга кереклисин унутмагызы. Ол заманда жѳрѳкѳге ауурлукъ жетмейди. Алла ваннага кюннѳ экинчи жарымында кирген игиди - жалаңда 5-10 минутха. Ол заманда тынчырашат жулкыларыкысыз.

Алгынын жылы сууда жатхана адетигиз болмаганы эсе, неда кѳпден бѳри алай этмеген эсегиз, биринчи кѳре 5 минутдан кѳп турмазгы керексиз. Артан-артха уа ол марданы ѳдѳрѳе барырга боллукъсуз -15-20 минутха дѳри. Сууну иссилигин да 37 градусха дѳри.

«Улайгынлагга мен да кыуруда айттып туруучума кымылдарга, артыкыда хауда кѳбѳрѳк айланууга керек болганыларын, - дейди Багыуучу аш-азыкъ клиниканы

Александра ВОЗВИЖЕНСКАЯ. «Российская газета».

Битеуроссей конкурс

Айырмалы устазланы санында

Федерал Жыйылуу Федерация Советинде педагогика жаны бла «Мои инновации в образовании» деген эришулени эсептери чыгарылгандыла. Конкурсну «Битеуроссей педагогика жыйылуу» деген жамауат организация бардырганды.

Москвада конкурсда хорлаган эм ахшы жыйырма бир устазны сыйлы дипломла бла саугалагандыла. Алары санында бизни жерлешибиз Быллым элли школуну директору Атакуланы Нуржан да болганды. Жыйылууга Федерация Советини Председатели Валентина орунбасары Галина Карелова, бу органда Илму, билим беруу эм культура жаны бла комитетни таматасы Зинаида Драгункина, «Всероссийское педагогическое собрание» деген жамауат организацианы ара советини келечиси, Н.Э. Бауман атлы МГТУ-ну президенти Игорь Фёдоров да кыатышхандыла.

Галина Карелова, бююнлюкте устазла дуняда информация аслам болган

заманда юрешгенлерин белгилей, окуучуларны эслерин билим жанына бурурча уллу кыйын салырга тошенин, аны бла бирге школчуну качеству окутуу программага кере хазырларга керегин да чертгенди. Бу эришуде хорлаганланы ишлери бла бирсиле да шагьрейленирча, алары басмаларга тийишлиди, дегенди ол.

«Мои инновации в образовании» деген конкурсну Зинаида Драгункина да ачык эм маганасы уллу болган жумушка санаганды. Ол айтханга кере, Федерация Советни Председатели Валентина Матвиенкону башчылыгы бла устазла, экспертле эм жамауат да кыатышып, 2025 жылга Россейде сабийлени юретиу жаны бла тийишли иш бардырылгача стратегия план кыралганды. Анга барыбыз да бирге кыатышырга, аны жашауга тири кийирге керекбиз», - дегенди Драгункина.

Атакуланы Нуржанны Битеуроссей конкурсда биринчи даражалы сыйлы

диплом алганы бла алгышлайбыз. Ол кыоруулаган тема да педагоганы эм иги ишлерини санына кыошулугу сөзсюздү.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ЧЕМЕРЛИК

Бешик кереклери - тамашала

Көп болмай школда окуучула бла тинтиу иш жазарга тошгенди. Ол кеси да «Малкыар халкыны жашауунда бешикле кыаллай жерни аладыла» деген темага жораланган эди.

Аны тамамлай, элде бешик кереклени тигип хазырлаган а бармыды, деген соруулага да излегенбиз жууапла. Алай бла биз бир сейир адам бла танышханбыз. Ол Атабийланы Маликни кызы Уналаны Раузатды. Аны айтылган затланы алай ариу жарашдырып, алгын заманда жюриоген накышладан да салып тикенин кergen анга сейир этмей, сийонмей кыаллык туюлду.

Не сылтау бла башлаганса бу ишни деп сорганымда: «Сабий заманымдан бери муратым алай эди», - дегенди. Ол бешик керек этдириге келгенле жарык тубейди, ариу селешеди. Аны кыаллайын тикдириге сийгенлерин билдиргенлеринден сора, кесини фахмууну да кыошуп, кыолундан бек ариу, тамаша захарды чыгарды. Омакь накышла салгандан сора да, сабийни атын да алтын халыла бла жазады.

Тишируу кесини 27 жылында халкына жараган ишни бардырады. Есюп келген жаш телю ата-бабаларыбыздан келген кыл иш бла юрешгени, айхай да, аны мындан ары да сакыларга ахшы шартды. Ол кеси да баш иеси Уналаны Зуфар бла бирге эки кыыз есдореди. Раузатчаларыбыз көп болсала, малкыар халкыны кыол усталыгы тас болмаз деп ишанама.

БОЛАТЛАНЫ Роза, Кичибалык элли орта школуну малкыар тилден бла адабияттан устазы.

Сайлау

От тышюу службаны сынаулу диспетчери

От тышюуге кыажу службаны бек иги диспетчерини аты белги болганды. Ол жаны бла конкурс бла ведомствону битеу бөлүмлени келечилери да кыатышхандыла. Эришүле уа бир ненча кесекге юлешинип бардырылгандыла. Алага кыатышханла, билетледе соруулага жууапла берип, от ечюлтюучу машина кыалай кыуралганын эмда кыаугаладан кыоруулануу жаны бла республикалы планы кыалай билгенлерини кыргюзтюрге керек эдиле. Андан сора да, ала ишти сынауларын да ачыкылагандыла.

От тышюуге кыажу бөлүмнү диспетчери кыаугаланы, аварияланы юслеринден билдириуени алырга, алары бөлүмлеге терк окуна ачык этерге борчлудула. Жер-жерледе жашау халланы жалчтыуучу службала бла бирге тамамланган жумушланы планын билирге, кыоркыу тышген тийрелеге жерлеге кыошак кюлени жиберирге да керекдиле.

Кертисин айтханда, конкурска кыатышханла барысы да теорияны, кеслерини ишлерин да уста билгенлерин ачыкыланганды. Алай, битеу балланы бирге кыошуп, диспетчерлени арасында эмда игилери сайлангандыла. Биринчи жерге уа Черек районда от ечюлтюучо бөлүмнү келечиси Нина Карданова чыкканды.

Экинчи - Май районда б-чы номерли бөлүмнү кыулукчуусу

Алла Бардош, ючюнчю уа Урван району Эски Черек элинде 21-чи номерли бөлүмнү диспетчери Тимур Гукеев болганды.

Нина Карданова службада ишлегени онеки жыл озганды. Бу конкурска уа ол ючюнчю керк кыатышды, быйыл а анда хорларга мурат салганды. «Ишибиз артыкыда жууаплыды. Биз районда жашау болумну жалчытхан битеу службала бла байламлык юрютюрге, от ечюлтюучолени ишлерини низамы бла шагьрей болурга керекбиз. Кыауганы, аварияны хатасын тохтатыу а аланы юслеринден билдириу этилген биринчи такыйкыканы кезиуонде биз кыаллай оноула этгенибизге кере болады», - дегенди ол.

Арсен САБАНОВ, ГПС-ни пресс-службасы.

Полиция

Ветеранлагга - ахшылык тежеу, саугала

Полициячыла, оператив-тинтиу ишлери көп болганына да кыарамай, органланы ветеранларын унутмайдыла. Алары тууган конлеринде жыйылуу кыурап, алгышла айтыу иги төреге айланганды. Ма бу жол да РФ-ни МВД-сыны Нальчик шахарда Управлениясыны кыулукчулары коллегаларына былай байрам жарашдыргандыла.

Управленианы бөлүмнү таматасы - ич службаны полковниги Альберт Унагасов, юбиярланы алгышлай, алага саулык, узак өмюр, жамауат ишде жетишимле тежегенди эмда ведомствону атындан алага саугала бергенди.

Ветеранла полициячыла бардырган жамауат ишлеге тири кыатышханларын белгилерчады. Ала спорт эришулени, окуучула бла тубешиуени, экскурсияланы сийноп кыурайдыла, жаш полициячыла бла юретиу иш бардырадыла.

Нальчик шахарда УМВД-ны пресс-службасы.

Солурга угьай, урчулукыга

РФ-ни МВД-сыны Элбрус районда бөлүмнү Москвада жашаган бир эр киши тарыгып келгенди. Аны айтханына кере, Минг тауну тийресеинде пансионаттадан бирини ашханасында ол танымалган биреулен аны курткасын алып кетгенди. Хуржунунда уа документлери эмда 25 минг сом бар эдиле.

Патруль-пост службаны келечилери бу аманлыкны этген адамны терк окуна тохташдыргандыла. Ол Белоруссия Республикадан 27-жыллык туристди. Анда москвачыны курткасындан сора да, тишируу пальто да табылганды. Ол аны да урлаганы баямланганды.

Бу шартла бла байламлы уголовный иш ачылганды.

Бизни корр.

Багьа бичиу

Игилик ташада кыалмайды

«Спартак» республикалы стадион» кырал бюджет учрежденианы техниги-электриги Александр Фетисовха 65 жыл толганды. Аны алгышлай, КМР-ни спорт министри Асланбек Хуштов грамота бла белгилегенди, «Спартак-Нальчик» сабий-жаш телю спорт школну директору Аслан Машуков а «65» деген номер бла спорт кийимле бергенди.

Ары дери уа 2014 жылда ол Сочиде XXII Олимпиада эмда XI Паралимпиада оюнланы майдаллары бла саугаланган эди. «Мени ишим ташада кыалчууду. Аны бир адам кермеген суна эдим да, жангылганыма тошоннгенме», - дегенди юбияр, алага ыразылыгынын билдире.

Александр Фетисов стадионда урунганлы, анда кырык метр бийикликте монтаж эм ремонт ишлени толтуруу келгенле эки жыйырма жыл болады. Ол заманнны ичинде футболчуланы көп телюлери алышынгандыла. Бийик усталыгынын ол көп торлю болумлада кыргюзтгенди.

Сөз ючюн, 2007 жылда спартакчыларыбыз Кызаны «Рубини» бла ойнаганларынды, жауун кыаты жуауу, майданда чырак ечюлоуп кыалганды. Командабыз ол кезиуде премьер-лигада эришгени себепли аны матчларын тюзюнлей эфирде кыргюзтюрге борч салынганды.

Жарым сагатыны ичинде связ тапландырылмаса уа, клубха 5.000.000 сом тазир салынырык эди. Ол аз чакны ичинде Фетисов, кюнно халына да кыарамай, чурумланы кетерип, клубну уллу кыоранчдан сакылаганды. Былай ишлери ючюн анга Александр-высоковльничк деп да атагандыла.

Көп жыл урунганлыкыга, ол алыкыа ишинден кетерге ашыкымайды. «Ма энтта да премьер-лигага чыгьайык да, солуюну юсюонден ол заманда сагьыш этербиз», - дейди.

Виктор ШЕКЕМОВ. Сурат авторнуду.

Грек-рим тутушуу

Төрт сермешде да кишиге ал бермегенди

«Эльбрус» сабий-жаш телю спорт школда жарау этген жашла төрт даражалы эришуге кыатышхандыла эм барысында да жетишимли болгандыла. Алай бла Уфада Башкыоростан Республиканы биринчилигинде 74 килограмм ауурукы категорияда Текуланы Альберт кытыганды. Ол энди кесин Приволжск федерал округну биринчилигинде сьнарыкыды.

Москваны биринчилигинде Хаджиланы Ислам (84 кг.) алты сермеш бардырганды. Алга хорлай келип, жарым финалда кытыдырып кыойгы-

анды. Аны себепли ючюнчю жерге чыкканды.

Эки алтын майдал бла Бийчекуланы Даулет (85 кг.) кыуандырганды. Ол Москваны жыйымдык командасыны санында СССР-ни сыйлы тренери Марк Португалны журметине бардырылган турнирде эм кючюленни санына киргенди. Андан сора да, Ата журтну кыоруулачусуну конюне аталган эришуде төрт сермешинде да башхалага аз да онг бермегенди. Гжедфелни тренер Этезланы Хусейн юйретеди.

Анатолий ТЕМИРОВ. Суратда: Бийчеккуланы Даулет.

Волейбол

Кеслерин танытхандыла

Донецк шахарда школчу кыызланы араларында волейболдан Ростов областны губернаторуну кубогу ючюн эришуге бардырылганды. Анга бизни республикадан Яныкойну бла Бабугентни окуучуларындан кыурап алган эки коллектив кыатышхандыла.

Глашланы Азиза, Лелюкаланы Малика, Гасыланы Мадина, Гераланы Карина, Байсолтанланы Маргарита, Кыаракызыланы Альбина киргендиле.

Экинчи командабызны санында уа Герийланы Алина, Атабийланы Алина, Мырзатланы Эльмира, Аппайланы Аминат,

Спортчула, тренерле да эришүүлеге барырга болушлук этгенлери ючюн Черек районну администрациясыны башчысы Муртазаланы Борисге, аны орунбасары Тоггузаланы Юсюпге, предпринимательле Османланы Элдарга, Бегийланы Жа-

Биринчи командабыз, Владикавказны, Таганрогну, Шахтыны, Беляя Калитваны, Чертовону келечилерин эм бирси кыаууну хорлап, финалга чыкканды. Алай Россейни чемпионатыны доммакы призеру, Донецкни командасы аладан кючюлорек болгандыла.

Алай бла жерлешлерибиз экинчи жерни алгандыла. Командага Бёзюланы Мадина, Каркаланы Малика,

Габаланы Динара, Жаппуланы Лейла, Залина Джамалдиева, Эльвира Гусейнова ойнагандыла. Эки командадан эки кызыбыз - Бёзюланы Мадина бла Мырзатланы Эльмира - энчи саугага да тийишли болгандыла.

Волейболчуланы Черек районну сабий-жаш телю спорт школуну тренери Мактыланы Арсен бла Яныкойну орта школуну физкультурадан устазы Кыудайланы Керим юйретедиле.

малга, Каншоуби Курашевге, Аттасауланы Кызимге, Газаланы Асламга, Чегем районну спорт комитетини башчысы Мухарби Кишевге, Чегем шахарны сабий-жаш телю спорт школуну директору Руслан Кадьковге, Яныкойну администрациясыны башчысы Беппайланы Илиякха бла школну директору Габаланы Мухарбийге ыразылыкларын билдирдиле. Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛБЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал РЕДКОЛЛЕГИЯ: ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редактору орунбасары) ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары) ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууапы секретарь) ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика жашау бөлүмнү таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА: Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууапы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Кореكتورла - 42-63-52. РЕДАКЦИЯНЫ БЕЛЮМЛЕРИ: Жамауат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02. Культура - 42-75-82. Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18. Жангылыкка эм спорт - 40-39-93, 42-66-71. Окуучула бла байламлык жоруюу эм реклама - 42-37-94. Энци корреспондент - 42-68-72. Тилманча - 40-28-97. Бухгалтерия - 42-30-87. Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла кыагыт жорюютмейди. Кыол жазмалага рецензия этилмейди эм ала артка кыайтарылмайды. Газетде басмаланган материалда айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишимге болушкыла. Алада айтылган хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюонден законна тийишлиликте материалланы авторлары кеслери жууапылдыла. Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинак бла жазылган 5-6 бет) кенино алмайды. Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликтерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чо июнда регистрация этилгенди. Регистрация номер—Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди. Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33 Газетлени ислерине тапдыруу ючюн КМР-ни почта связыны федеральный Управлениасы жууапылды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10 Газетлени розницага сатыу ючюн КМР-ни «Роспечать» акционер обществосу жууапылды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикте кере 19.00 сагьатда кыол салынады. 20.00 сагьатда кыол салынганды. ГАЗЕТНИНОМЕРИН ЧЫГАРГАНДА: Тикаланы Фатима - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууапы секретары орунбасары; Геляланы Валентина - (1,2-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета - (3,4 - чо бетле) - корректорла. Тиражы 2050 экз. Заказ № 315 Багысы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ: 360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5 электрон почта: elbor_50@mail.ru